

Програма за обучение на учители "Зелени поколения"

Модул 1: Въведение в обучението по въпросите на изменението на климата между поколенията

Съфинансирано от Европейския съюз

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). За тях не носи отговорност нито Европейският съюз, нито EACEA.
номер на проекта: 2022-1-FR01-KA220-SCH-000085830

Номер на проекта: 2022-1-FR01-KA220-SCH-000085830

Партньори

Eutorique - Франция

Stimmuli for Social Change O.E - Гърция

1st Elementary School of Alexandria - Гърция

Centrul Judetean de Excelenta Galati - Румъния

SYNTHESIS Center for Research and Education - Кипър

Сдружение „Знам и мога“ - България

Автори

Меропи Куцунаки (STIMMULI FOR SOCIAL CHANGE O.E)

Координатор на проекта

Eutorique

Дата на публикуване

януари 2024 г.

Номер на проекта: 2022-1-FR01-KA220-SCH-000085830

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). За тях не носи отговорност нито Европейският съюз, нито EACEA.

Съфинансирано от
Европейския съюз

STIMMULI
for social change

Съдържание

1. Основна област и резултати от обучението.....	4
2. Основни елементи на модула.....	5
3. Теоретично представяне на основните концепции.....	5
4. Представяне на модула	6
5. Методология, използвана в рамките на модула	27
6. Казуси и научени уроци.....	28
7. Кутия с инструменти (работни листове).....	31
8. Библиография.....	41

1. Основна област и резултати от обучението

Модулът "Въведение в обучението по въпросите на изменението на климата между поколенията" предоставя задълбочен преглед на стойността и приложимостта на обучението между поколенията за справяне с предизвикателствата, свързани с изменението на климата. В този модул се разглежда концепцията за учене между поколенията, като се поставя специален акцент върху идеята за споделена отговорност между поколенията, която дава възможност за сътрудничество и споделяне (или обмен) на знания. В модула се обсъждат и няколко стратегии и техники за насърчаване на ученето между поколенията, като например разказване на истории и интегриране на цифрови инструменти. Учителите ще имат възможност да използват и богат избор от практически приложения, за да интегрират концепцията за изменението на климата между поколенията в планирането на уроците си, както и да създадат устойчиви съюзи между поколенията за ефективни действия в областта на климата.

Резултати от обучението

След завършване на модула се очаква обучаемият да може да:

- 1) определя понятието "учене между поколенията" и значението му в контекста на обучението по въпросите на изменението на климата.
- 2) използва различни стратегиите за ангажиране на различните поколения в действията по климата чрез обучение между поколенията.
- 3) прилага обучение за изменението на климата между поколенията в училищния контекст.
- 4) използва нови техники за обединяване на поколенията с цел постигане на въздействие върху изменението на климата.
- 5) разработва стратегии за изграждане и поддържане на партньорства между поколенията за ефективни действия в областта на климата.
- 6) използва свободно инструменти за управление на проекти, с които да проектирате и управлявате свои проекти.

2. Основни елементи на модула

В тази част са представени основните дейности, които са планирани и са анализирани по-подробно в следващия раздел на този модул. За по-голяма яснота дейностите са обобщени както следва:

1. Въведение в обучението между поколенията и изменението на климата
2. Ангажиране на различни поколения в действия за климата
3. Ролята на училището за пренасяне на обучението между поколенията в обучението по изменение на климата
4. Създаване на устойчиви партньорства между поколенията за действия в областта на климата
5. Аспект на управлението на проектите между поколенията

Обща продължителност: 10 часа (включително теория и всички дейности).

3. Теоретично представяне на основните концепции

Обучение между поколенията: според Института на ЮНЕСКО за учене през целия живот, ученето между поколенията насърчава ученето между поколенията и прилага на практика концепцията за учене през целия живот.

Образование за климатичните промени: разбирането на проблема с изменението на климата от страна на учениците и учителите е първата важна стъпка в обучението по въпросите на изменението на климата. Резултатите от изследванията показват, че много ученици не разбират задълбочено концепциите за изменението на климата, като например парниковия ефект (Stevenson et al., 2017). Образованието по въпросите на изменението на климата по своята същност е интердисциплинарно, като черпи от различни области като химия, физика, биология и науки за земята, което прави предизвикателство както за учениците, така и за учителите в начален етап на обучение да разберат неговата сложност. Освен това разнообразните културни влияния, географски местоположения, богатство, пол и светоглед допълнително усложняват разбирането на хората за антропогенното изменение на климата. Тъй като изменението на климата е трудно за осмисляне и често липсва пряко лично въздействие, разработването на ефективни образователни стратегии става от съществено значение.

4. Представяне на модула

4.1. Въведение в обучението между поколенията и изменението на климата

Причини и последици от изменението на климата

Изменението на климата се отнася до дългосрочни промени в средните метеорологични модели, които се наблюдават за продължителен период от време, обикновено от десетилетия до милиони години (UN, n.d). Тези промени обхващат измененията в температурата, валежите и ветровете на Земята. Учените са съгласни, че климатът на Земята се е променял през цялата ѝ история, но сегашното разбиране за изменението на климата се отнася предимно до значителните и бързи промени, настъпили през последните десетилетия, които до голяма степен се дължат на човешката дейност. Най-разпространените причини за съвременното изменение на климата се свързват с увеличаването на парниковите газове в атмосферата, предимно въглероден диоксид (CO₂) от изгарянето на изкопаеми горива, обезлесяването и промишлените процеси (UN, n.d). Тези парникови газове задържат топлина в земната атмосфера, което води до ефект на затопляне, известен като парников ефект. Освен това други фактори, като например емисиите на метан от животновъдството и депата за отпадъци, азотният оксид от селскостопанските дейности и загубата на горите, поглъщащи въглерод, засилват парниковия ефект, което води до изостряне на глобалното затопляне.

Последиците от изменението на климата са широкообхватни и засягат различни аспекти на природната среда и човешкото общество. Една от най-забележимите последици е повишаването на глобалните температури, което води до топене на полярните ледени шапки и ледници и до повишаване на морското равнище. Това явление представлява значителна заплаха за крайбрежните райони и ниско разположените острови, като увеличава риска от наводнения и ерозия на бреговете. Промените в моделите на температурата и валежите също допринасят за екстремни метеорологични явления, включително горещи вълни, суши, урагани и проливни дъждове, които са станали по-чести и интензивни. Тези екстремни явления имат опустошително въздействие върху екосистемите, селското стопанство, водните ресурси и човешките селища, което води до недостиг на храна и вода, разселване на населението и икономически загуби. Освен това изменението на климата оказва влияние върху биологичното разнообразие, като променя местообитанията и моделите на миграция, заплашвайки с изчезване много растителни и животински видове. То влияе и върху океанските течения и киселинността, като застрашава морския живот и нарушава риболова, който е от съществено значение за препитанието на милиони хора по света.

Примерни явления, причинени от изменението на климата:

1. *Топене на полярния лед и ледниците*: изменението на климата е довело до значително намаляване на полярните ледени шапки и ледници в световен мащаб. Това топене допринася за повишаване на морското равнище и представлява заплаха за крайбрежните общности (Rignot et al., 2019).
2. *Подкиселяване на океаните*: повишените нива на въглероден диоксид (CO₂) в атмосферата водят до по-висока абсорбция на CO₂ от океаните, което води до подкиселяване на океаните. Това явление оказва неблагоприятно въздействие върху морските организми, особено върху организмите с калциево-карбонатни черупки или скелети, като коралите и ракообразните (Doney et al., 2009).
3. *Промени в биоразнообразието и екосистемите*: изменението на климата оказва влияние върху разпространението и поведението на растителните и животинските видове, което води до промени в биоразнообразието и екосистемите.
4. *Увеличаване на честотата на екстремните метеорологични явления*: изменението на климата засилва появата на екстремни метеорологични явления, включително горещи вълни, суши, проливни дъждове и урагани (Knutson et al., 2010).

Дейност № 1: Хронология на изменението на климата

Какво представлява обучението между поколенията?

Според Института на ЮНЕСКО за учене през целия живот, ученето между поколенията насърчава ученето между поколенията и прилага на практика концепцията за учене през целия живот. Макар че програмите за обучение между поколенията в държавните политики обикновено са замислени като взаимодействие между децата и възрастните хора (пенсионерите), обучението между поколенията, известно още като обучение на няколко поколения, означава отнасящо се до, включващо или засягащо няколко поколения. То е многостепенна и многопосочна връзка за разлика от връзката между връстници (една и съща възрастова група), с която учениците са свикнали в обикновените образователни програми.

Като цяло обучението между поколенията се основава на методите на неформалното и информалното образование. Практиката на междупоколенческото учене от младите хора към по-възрастните поколения, която се осъществява най-вече под формата на предаване на знания и умения от по-възрастните на по-младите, днес е съсредоточена главно в областта на цифровите умения и грамотността в областта на ИКТ. Най-разпространената практика на учене между поколенията от по-възрастните хора към по-младите е

предаването на трансверсални умения, традиции и устойчиви практики от селските райони - градинарство, земеделие и агролесовъдство.

Обучението между поколенията дава възможност на хора от всички възрасти да се учат заедно и един от друг. Поколенията работят заедно, за да придобият умения, ценности и знания. Освен предаването на знания, ученето между поколенията насърчава взаимните отношения на учене между различните поколения и спомага за развитието на социалния капитал и социалното сближаване в нашите застаряващи общества. Ученето между поколенията е един от начините за справяне със значителните демографски промени, които преживяваме в цяла Европа, и е начин за засилване на солидарността между поколенията чрез практиката между тях.

Предимства на обучението между поколенията

Ползите от ученето между поколенията (учене през целия живот) са:

- споделяне на знания и използване на опита.
 - развитие на солидарността и взаимното разбирателство.
 - укрепване на социалното сближаване и борба с дискриминацията
- изтъкване на другостта като фактор, който обогатява живота.

Социалните аспекти на ученето между поколенията са:

- смекчава последиците от разликата между поколенията, причинена от бързия технологичен напредък, различния начин на живот, който води до липса на разбиране, създаването на стереотипи и предразсъдъци и намаляването на положителното взаимодействие между по-възрастните и по-младите поколения.
- не само различията допринасят за нови знания и учене. Общите преживявания и начин на живот могат да обединят хората по време на този процес, да ги укрепят и да допринесат за по-ясното разбиране на това, което преживяват в социалния контекст - положително или отрицателно.

Принципи на обучението между поколенията (Поколенията работят заедно)

1. **Взаимна и реципрочна полза:** всички участващи поколения трябва да имат полза.
2. **Участие:** участниците трябва да бъдат напълно ангажирани в оформянето на дейността и да се чувстват съпричастни - свързване на поколенията.
3. **Базирано на активи:** изграждане на силни страни за постигане на успех, разбиране и взаимно уважение.
4. **Добре планирано:** опитайте се да създадете положителни промени, които са допълнение към естествено протичащите процеси.
5. **Културна обосновка:** контекстът на потребностите и нагласите на културите се различават значително. Подход, възприет в една област, може да не работи или да не е подходящ в друга поради тези различия.
6. **Укрепва връзките в общността и насърчава активното гражданство:** ангажираност между поколенията, за да се наблегне на положителните връзки с цел изграждане на по-силни, по-добре свързани връзки с повишен социален капитал и гражданска активност.
7. **Предизвикайте възрастовия подход:** както младите, така старите могат да изпитат самота. Срещата помежду им означава, че те могат да проучат кои са в действителност и какво могат да спечелят един от друг.
8. **Междудисциплинарни или интердисциплинарни:** разширяване на опита на професионалистите, за да се включат в работата по приобщаващ начин и да мислят много по-широко за начина, по който извършват работата си.

Ценности на обучението между поколенията

Обучението между поколенията насърчава няколко основни ценности, сред които:

1. **Взаимно уважение:** ученето между поколенията насърчава уважението към хората от всички възрасти, като признава уникалните предимства и опит на всяко поколение.
2. **Емпатия:** чрез споделяне на опит и разбиране на различните гледни точки обучението между поколенията насърчава емпатията, като позволява на хората да оценят предизвикателствата и успехите, пред които са изправени другите, независимо от възрастта.
3. **Социално сближаване:** чрез преодоляване на различията между поколенията и насърчаване на сътрудничеството, обучението между поколенията укрепва социалните връзки в общностите, насърчавайки чувството за принадлежност и сплотеност.
4. **Споделени знания:** ученето между поколенията оценява обмена на знания и умения между поколенията, като гарантира, че мъдростта и опитът се предават и запазват за бъдещите поколения.

5. **Приобщаване:** насърчава приобщаващо общество, в което всеки, независимо от възрастта, получава признание за своя принос, като насърчава чувството за общност, в която всеки член е ценен.

➔ Можете да намерите повече информация от проведеното проучване за ученето между поколенията, което е достъпно на уебсайта на проекта.

4.2. Ангажиране на различните поколения в действия за климата

Проектът "Зелени поколения" се фокусира върху поколенията Z и Алфа и тяхното взаимодействие с другите поколения. По-долу ще разгледаме категориите на поколенията въз основа на възрастта, важноста на избягването на етикетите на поколенията и инструментите за ангажиране на различните поколения в съвместното обучение.

Класификация на поколенията въз основа на възрастта

В следващата таблица е представена категоризацията на поколенията въз основа на годината на раждане.

➔ Можете да намерите повече информация за спецификата на всяко поколение от проведеното проучване между поколенията достъпно чрез уебсайта на проекта (глава 3, стр. 18-25).

Име на поколението	Година на раждане	Справка с българския контекст
<i>Старейшини</i>	Преди 1925 г.	-
<i>Строители</i>	1925 - 1946	Традиционалисти
<i>Бейби бумъри</i>	1946 - 1964	Поколение на растежа
<i>Поколение X</i>	1965 - 1979	Деца на прехода
<i>Поколение Y</i>	1980 - 1994	Деца на поколението на хилядолетието
<i>Поколение Z</i>	1995 - 2009	Поколение Z
<i>Поколение Alpha</i>	2010 - 2024	Поколение Алфа

Защо трябва да избягваме етикетите на поколенията?

Етикетите на поколенията, заедно с други маркери за идентичност като възраст, пол, раса и социално-икономически статус, играят важна роля за формирането на нашите перспективи и преживявания. Въпреки това е изключително важно да се подхожда предпазливо към изследването на поколенческите различия, особено по отношение на лицата от средните и ниските социално-икономически групи. Освен това расата и полът, неразделни аспекти на индивидуалната

идентичност, често не се разглеждат адекватно, когато се говори за учене между поколенията. Twenge (2006) изследва различията между поколенията, като обръща внимание на расата и пола, предполагайки преминаване към равенство между расите, и прогнозира промени в динамиката на пола, подчертавайки развиващия се характер на идентичността в рамките на поколенията.

Въпреки интереса към различията между поколенията, изследователската ситуация наподобява тази при стиловете на учене, където слабата научна подкрепа оспорва валидността и полезността на съществуващите модели. По подобен начин по-голямата част от научните изследвания, посветени на различията между поколенията, нямат солидна емпирична подкрепа. Ето защо е от съществено значение преподавателите да подхождат скептично към различията между поколенията. Обобщенията, изведени от слаби анкетни проучвания и консултации с цел печалба, трябва да се третират с изключителна предпазливост в контекста на изследванията и развитието (Reeves et Oh, 2008).

В заключение, въпреки че етикетите на поколенията предлагат информация за споделяния опит и перспективи, е наложително да се признаят техните ограничения. Изследователите трябва да бъдат предпазливи при прилагането на широки обобщения към различни групи от населението, особено към тези в неравностойно социално-икономическо положение. Освен това задълбоченото изследване на различията между поколенията трябва да включва цялостни проучвания, обхващащи раса, пол и социално-икономически фактори. Тъй като образователният пейзаж продължава да се развива, строгите изследователски методологии са от съществено значение за проучване на предпочитанията, моделите на учене, перспективите и стиловете на общуване на всяко поколение, като се гарантира, че предположенията са обосновани с доказателства и допринасят за значим напредък в областта на ученето между поколенията.

Картите на емпатията като инструмент за изграждане на сходства между поколенията

Всички хора имат основни потребности от ценности като уважение, връзка, компетентност и автономност. По този начин хората от различните поколения не се различават по нищо. Въпреки че тези потребности са универсални, начините, по които различните поколения определят и се стремят да ги удовлетворят, могат да изглеждат доста различно.

"Картата на емпатията" е съвместна визуализация, използвана за изразяване на това, което знаем за определен тип потребители въз основа

на качествени изследвания. Тя екстернализира знанията за потребителите." (Gibbons, 2018)

Картите на емпатията са мощни инструменти, които се използват за разбиране на различните гледни точки и преживявания, като се фокусират върху това, което хората виждат, чуват, мислят и чувстват в конкретни ситуации. В контекста на разработването на проект за обучение между поколенията по въпросите на изменението на климата картите на съпричастността помагат да се идентифицират общите черти между различните поколения. Чрез съпричастност към различните възрастови групи можем да създадем по-приобщаващ и ефективен проект, който да намери отклик сред различните участници. Този инструмент има за цел да изгради съпричастност и да открие допирни точки между поколенията, улеснявайки разработването на смислена инициатива за обучение между поколенията, насочена към изменението на климата.

Процесът на картографиране на емпатията помага да дестилирате и категоризирате знанията си за потребителя на едно място. Може да се използва за:

1. Заснемане на потребител.
 - трябва да служи като източник на истина по време на целия проект.
 - преразглеждат и коригират картите в хода на етапите на проекта.

2. Общувайте с другите: Картата на емпатията е бърз и достъпен начин за илюстриране на нагласите и поведението на потребителите. Веднъж създадена, тя трябва да действа като източник на истина по време на целия проект и да го предпазва от пристрастия или необосновани предположения.

Не забравяйте: картите на емпатията могат да се прилагат за изследване и съпреживяване на различни теми. Например, може да се използва за съпричастност към:

- стилове на общуване
- цифрова грамотност
- нагласи към изменението на климата
- стойности

Дейност № 2: Противопоставяне на етикетите на поколенията!

Посрещане на предизвикателствата на обучението между поколенията

Ученето между поколенията е свързано с по-голямо предизвикателство: конфликтът между поколенията. Не става дума за обикновена разлика между поведението, вкусовете и стремежите на децата и родителите. А по-скоро това, което антроположката Маргарет Мийд (1901-1978) нарича "пропасть между поколенията", дължаща се на разликата между традиционните и "префигуративните" общества, в смисъл на обрат в предаването на знанието.

Разликата се увеличава както по отношение на инструментите, така и на съдържанието. Съществуват препратки към поколенията, които другите поколения вече не разбират. Културното "антре-сой" на младите хора, културата на групите от връстници, а не на бащите-майки, са много по-силни и създават препятствия между поколенията.

Елементите за успешна учебна среда при обучението на няколко поколения са:

1. Смесеното учене работи най-добре. Най-голямата грешка е да се смята, че по-възрастните хора искат старомодно обучение, а младите - игровизация.
2. Колкото по-млад е човекът, толкова по-неудовлетворен е, ако предоставеното съдържание е същото, което може да открие с помощта на Интернет.
3. Насърчаване на разбирането, приемането и уважението.
 - всеки човек/ученик се оценява за индивидуалния му принос.
 - всеки ученик се уважава заради силните му страни.
4. Комуникацията е открита.
5. Учебната среда насърчава задачи, базирани на проекти, които използват силните страни на всеки член.
 - Предоставят се конкретни индивидуални насоки.
 - Намаляват се или се премахват работните проекти, базирани на функции.
6. Технологиите се използват за създаване на интерес и подобряване на съдържанието.

Освен това:

- училищата могат да се възползват от ресурсите и подкрепата, които децата получават от своите семейства и общности.
- партньорствата, създадени между училищата и местните общности (работодатели, университети, обществени служби...), позволяват да се свърже работата на училището с усилията на други местни участници/общност.

- сътрудничеството между училищата и семействата/общностите прекъсва връзката между домашния произход в неравностойно положение и лошите образователни резултати.

КАК... да управлявате очакванията при работа с различни поколения?

Установяването на ясни очаквания сред участниците в инициативите за обучение между поколенията в училищна среда е от основно значение за успеха на програмата. За да се управляват ефективно очакванията на участниците, от съществено значение са семинарите за съвместно проектиране. Тези работни срещи дават възможност да се гарантира, че всички участници споделят една и съща "визия", ангажирани са с целта на проекта и, като същевременно признават и оценяват усилията на участниците и насърчават положителната учебна среда (Nye et Williams, 2022). Признаването на силните страни и способностите на всеки участник е от решаващо значение, тъй като насърчава активното участие и ентузиазма в обучението между поколенията.

Последователният преглед и потвърждаване на целите и пътищата на проекта са жизненоважни за поддържане на фокуса и посоката. Ясно съобщавайте целите и очакванията на всички участници, като не оставяте място за недоразумения. Редовните срещи за проверка на напредъка служат като платформа за преразглеждане на договорените точки, като насърчават откритата дискусия за въпроси и предложения. Възприемането на положителна и оптимистична перспектива при управление на очакванията може значително да повиши производителността и да насърчи чувството за постижение сред участниците.

Освен това ефективната комуникация играе ключова роля при определянето на очакванията и осигуряването на постигането на образователните цели. Насърчавайте открит поток на комуникация между участниците въз основа на договорени стандарти. Силните комуникационни връзки между учениците от различни възрастови групи са също толкова важни, колкото и комуникацията между преподавателите и учащите. Този подход създава приобщаваща и подкрепяща учебна среда, насърчаваща сътрудничеството и свеждаща до минимум потенциалните конфликти.

Дейност № 3: Обединяване на поколенията за действия в областта на климата чрез семинари за съвместно проектиране!

Как да обединяваме поколенията и как да не ги обединяваме?

1. **признават стойността на разнообразието между поколенията.** Сложните проблеми, като например изменението на климата, изискват голямо разнообразие от гледни точки. Разнообразието на поколенията е особено важно за справяне със сложни проблеми, тъй като предоставя знания,

перспективи и връзки за повишаване на креативността, иновациите и ефективността (Salas et al., 2018; Li et al., 2021).

2. **НЕ използвайте етикетите на поколенията, за да затвърждавате негативни стереотипи.**

Етикетите на поколенията са широко разпространени в обществото. Съществуват ситуации, в които връстниците споделят сходни преживявания или нагласи, които са повлияни от епохата, в която са родени. Етикетите могат да бъдат неточни и могат да преминат в безполезни стереотипи и псевдонаука. Те могат да бъдат и вредни, когато се превърнат в дискриминационни. Създаването на екипна култура, която обезкуражава разделението на поколенията и насърчава разнообразието на поколенията, води до по-голяма ангажираност в обучението между поколенията (Homan, 2019).

3. **Признайте, че съществуват различия между поколенията...** Социалните и образователните влияния могат да повлияят по различен начин на различните поколения. Например учениците от поколение Алфа се отегчават и разсейват много лесно, когато се използват традиционни учебни средства. Те очакват силни дразнителни във всяка среда. За някои от тях тези преживявания и етикетите, които ги съпътстват, могат да говорят директно за техния опит и за начина, по който възприемат проблемите, свързани с изменението на климата.

4. **ДА улесняват обучението между поколенията.** От решаващо значение е също така да се определи какво е "фасилитатор". Разглеждането на фасилитатора като "усилвател" на способностите на участниците е едно от понятията за фасилитиране, които са тясно свързани с ученето между поколенията. За да се постигне това, би било необходимо да се разберат способностите и интересите на участниците и да се опитаме да им предоставим шансове да поемат значителна ръководна роля при въвеждането или демонстрирането на дейности.

5. **НЕ използвайте фронтално преподаване.** Важно е участниците да откриват и споделят знания чрез сесии за съвместно създаване, в които те ще изследват концепции, ще споделят опит и знания и ще синтезират информацията до осезаема "идея за проект". Избягвайте да давате директни инструкции или да посочвате правилните отговори, без да предоставяте пространство за изследване и размисъл. Не забравяйте също така да замените изнасянето на лекции с насърчаване на мозъчната атака и откривателското учене (напр. чрез мисловни карти).

- 6. Окуражавайте участниците чрез положително подкрепление.** Фасилитаторът може да действа като "усилвател" на умения, като използва всички необходими средства, за да събуди латентни или скрити умения и способности. Тъй като много възрастни хора имат физически ограничения (например слаба ръка, нарушено зрение, неясен говор), загубили са увереност в способностите си или просто се нуждаят от помощ при организирането на презентацията, това не е универсален метод. Подобно на това, много от учениците имат уникални таланти (като музика, изкуство и др.), с които биха се радвали да допринесат, но им липсва увереност в себе си и умения за презентирание, необходими за заемане на лидерска позиция.

Вижте също [TEDxHampshireCollege - Jay Vogt - Изкуството на фасилитацията](#): За да се запознаете по-подробно със стила на фасилитиране, който е основен елемент за осъществяване на проекти между поколенията.

4.3. Ролята на училището в интегрирането на обучението между поколенията в обучението по изменение на климата

Как възпитава отговорни граждани?

Образованието по въпросите на изменението на климата играе ключова роля за възпитаването на отговорни граждани, които разполагат със знания и умения за справяне с предизвикателствата, породени от променящия се климат. Последните академични изследвания подчертават трансформирания потенциал на образованието по въпросите на изменението на климата за формиране на съзнателни по отношение на околната среда и социално отговорни граждани. Изследванията подчертават значението на насърчаването на климатичната грамотност и овластяването на хората да се ангажират с действия, свързани с климата, като посочват, че информираните граждани, образовани чрез формални и неформални образователни канали, е по-вероятно да участват в устойчиви практики, да се застъпват за политики в областта на климата и да допринасят значимо за обществената трансформация (Radzi et al., 2022). Като възпитава чувство за грижа за околната среда и насърчава критичното мислене, образованието по въпросите на изменението на климата дава възможност на хората да разберат взаимовръзката между глобалните екологични проблеми, насърчавайки ги да вземат информирани решения, които насърчават устойчивостта и социалната справедливост.

Нещо повече, последните академични изследвания, като например проучването на Андерсън (2012 г.), озаглавено "Образование за климатичните промени за

сметчане на последиците и адаптиране", подчертават ролята на образованието за вдъхновяване на проактивни реакции спрямо климатичните промени. Чрез включването на обучението по въпросите на изменението на климата във формалните учебни програми и в пространствата за неформално обучение хората се насърчават да възприемат поведение, благоприятно за климата, да участват в инициативи за адаптация в общността и да се застъпват за устойчиви политики. Този образователен подход дава

възможност на гражданите да осъзнаят своята роля в сметчането на последиците от изменението на климата, да насърчават устойчивостта и да възпитават чувство за отговорност към бъдещите поколения. Чрез учене чрез преживяване, диалог и активно участие образованието по въпросите на изменението на климата възпитава поколение от информирани и отговорни граждани, които са по-добре подготвени да се справят със сложността на предизвикателствата, свързани с климата, и да допринасят значимо за изграждането на устойчиво бъдеще.

Как климатичното образование насърчава развитието на уменията на 21-ви век?
Образованието по въпросите на изменението на климата служи като многостранна платформа, която насърчава развитието на умения за 21-ви век. Ето как:

1. Критично мислене и решаване на проблеми

Обучението по въпросите на изменението на климата насърчава учениците да анализират сложни екологични проблеми, да оценяват доказателства и да разглеждат различни гледни точки. Като разбират научните принципи, стоящи зад изменението на климата, учениците развиват умения за критично мислене, за да оценяват въздействието на човешките дейности върху околната среда и да разработват ефективни решения за сметчане на последиците от изменението на климата (Vaughter et al., 2016).

2. Комуникация и сътрудничество

Обучението по въпросите на изменението на климата често включва групови дискусии, съвместни проекти и презентации. Участието в тези дейности помага на учениците да подобрят комуникационните си умения, да изразяват ефективно идеите си и да работят в сътрудничество с различни участници, което отразява реалните сценарии, при които справянето с изменението на климата изисква глобално сътрудничество (Sterling et al., 2017).

3. Информационна грамотност

Обучението по въпросите на изменението на климата дава на учениците възможност да се ориентират в огромни количества научни данни, доклади за климата и научни статии. Развивайки умения за информационна грамотност, учениците могат да разпознават достоверни източници, да анализират данни и да вземат информирани решения, което е изключително важно умение в информационната ера, в която широко се разпространяват медийни феномени на дезинформация.

4. Глобална осведоменост и културна компетентност

Образованието по въпросите на изменението на климата повишава осведомеността за глобалните екологични проблеми и насърчава чувството за глобално гражданство. Учениците научават за взаимовръзката на екосистемите и разбират как изменението на климата засяга по различен начин различни общности по света. Тези знания повишават културната компетентност, като насърчават учениците да оценяват различните гледни точки и да развиват съпричастност към тези, които са непропорционално засегнати от изменението на климата (Shepardson et al., 2017).

5. Иновации и творчество

Изменението на климата предизвиква учениците да мислят иновативно и да разработват творчески решения. Насърчаването на иновативното мислене, като например разработване на екологосъобразни проекти, устойчиви практики, стимулира креативността, подготвяйки учениците като бъдещи създатели на промени (Sandri, 2023).

6. Емпатия и етично вземане на решения

Образованието за изменението на климата често разглежда етичните последици от влошаването на околната среда и несправедливостта на климата. Чрез казуси и дискусии учениците развиват съпричастност към засегнатите общности и се ангажират с етично вземане на решения, като отчитат дългосрочните последици от човешките действия както за околната среда, така и за обществото.

Можете също така да разгледате следното видео [TedxTalk: Образование за климатичните промени | Thomas Isaac | TEDxSouthFayetteHS](#)

4.4. Създаване на устойчиви партньорства между поколенията за действия в областта на климата

Какво представлява подходът, основан на силните страни?

Подходът, основан на силните страни, набляга на съществуващите силни страни, възможности и ресурси на индивида (в този случай на учениците и възрастните). Онези, които възприемат подхода, основан на силните страни, вярват, че всички хора имат силни страни, ресурси и способност да се възстановяват от негодите.

Тази перспектива замества акцента върху проблемите, уязвимостите и дефицитите. Подходът, основан на силните страни, е ориентиран към развитието и процеса; идентифицира и разкрива вътрешните силни страни и ресурси на човека, тъй като те се появяват в отговор на конкретни житейски предизвикателства. Парадигмата, основана на силните страни, използва различен език за описване на трудностите и борбите на човека, като се фокусира върху потенциала, а не върху дефицита. В този случай този подход ще даде възможност както на учениците, така и на възрастните да преодолеят различията си и да признаят силните страни и ценностите на мненията и нагласите на другите.

Принципи на подхода, основан на силните страни

1. Това, върху което се фокусираме, се превръща в реалност на човека. Съсредоточете се върху това, което може да направите, а не върху това, което не можете. Гледайте на предизвикателствата като на възможности за изследване, а не като на нещо, което трябва да избягвате. Започнете с малки успехи и ги надграждайте, за да създадете надежда и оптимизъм.
2. Съобразявайте се с това, че езикът, който използваме, създава реалност. (например: "изглежда, че сте опитали да направите това упражнение по друг начин; нека да видим как се е получило при вас.", вместо да кажете: "не чухте ли какво казах на другите ученици?").
3. Вярата, че промяната е неизбежна и че всички хора могат да постигнат успех. Всички хора имат желание да успеят, да опознаят света около себе си и да допринесат за своите общности.
4. Основното е какво мисли човек за себе си и за своята реалност. Ето защо педагозите трябва да ценят и да започнат процеса на промяна с това, което е важно за членовете, участващи в проекта между поколенията. Важна е историята на участниците, а не тази на експерта.
5. Изграждането на капацитет е процес и цел. Промяната е динамичен процес. Вашата постоянна подкрепа за тази промяна има кумулативен ефект.
6. Важно е да се ценят различията и съществената необходимост от сътрудничество. Ефективната промяна е процес на сътрудничество, приобщаване и участие.

Как да създадем устойчиви партньорства за проекти за изменение на климата, насочени към различни поколения

Стъпка 1: Самооценка

Започнете да оценявате знанията си чрез упражнения за самоанализ, като например създаване на мисловна карта с описание на това, което знаете за причините и последиците от изменението на климата (набор от инструменти: дейност 1). Например, можете да оцените навиците си за рециклиране, потреблението на енергия или зависимостта от пластмасови изделия за еднократна употреба. Самооценката може да ви помогне да определите областите за развитие и областите, в които може да е необходима допълнителна подкрепа при разработването на ангажиращи дейности или проекти.

Стъпка 2: Проучване и обучение

Ангажирайте се с непрекъснато обучение относно изменението на климата и неговите въздействия. Използвайте онлайн курсове, книги, документални филми и надеждни уебсайтове, за да задълбочите знанията си. Можете да започнете от разработените резултати по проекта, който предоставя солидни знания за образованието в областта на изменението на климата чрез компилация от различни ресурси. В края на модула ще намерите и списък със свободно достъпни онлайн ресурси (напр. научни статии, видеоклипове и др.).

Стъпка 3: Интегриране на учебната програма

Можете да включите обучението за изменението на климата в различни предмети. Например в часовете по природни науки, учениците могат да изучават въздействието на изменението на климата върху екосистемите. В часовете по езиково изкуство, те могат да анализират литература, свързана с проблемите на околната среда. В часовете по математика може да се анализират тенденциите в данните за изменението на климата. Междудисциплинарните проекти, като например създаването на художествени инсталации на климатична тематика или организирането на дебати на екологична тематика, насърчават творчеството и критичното мислене, като същевременно интегрират безпроблемно образованието за климата.

Стъпка 4: Сътрудничество с колеги

Сътрудничеството в рамките на училищата може да включва създаването на интердисциплинарни преподавателски екипи. Например учител по природни науки и учител по изобразително изкуство могат да си сътрудничат по проект, в който учениците създават произведения на изкуството, изобразяващи въздействието на изменението на климата. Извън училището сътрудничеството с учени, природозащитници и местни политици може да предостави на учениците реални перспективи, които да обогатят тяхното разбиране.

Стъпка 5: Ангажираност на учениците

Можете да използвате интерактивни методи, като например дебати за политиките в областта на климата, създаване на подкастове за изменението на климата или организиране на екологични панаири, на които учениците представят екологични проекти. Ангажиращите дейности, като например организиране на засаждане на дървета или провеждане на граждански научни проекти, дават възможност на учениците да участват активно в решаването на проблемите на климата, като насърчават чувството за овластяване.

Стъпка 6: Участие на семейството и общността

Организирането на семейни екороботилници, в които родители и ученици си сътрудничат в проекти за рециклиране или почистване на общността, не само повишава осведомеността, но и укрепва връзката между училището и общността. Привличането на местния бизнес за спонсорство или включването на лидери на общността в кампании за повишаване на осведомеността за климата засилва участието на общността.

Стъпка 7: Екологични действия

Като давате пример, можете да инициирате екологични практики в училището, като например програми за рециклиране или инициативи за пестене на енергия. Насърчаването на учениците да предприемат екологични инициативи, като например създаване на училищна градина или започване на кампания за освобождаване от пластмаса, възпитава чувство за екологична отговорност.

➔ В учебната програма "Зелени поколения" ще намерите повече информация и дейности за това как да разработите такива проекти в рамките на училищната общност.

Стъпка 8: Текуща оценка и размисъл

Можете да оценявате учениците чрез различни методи, като например презентации на проекти, рефлексивни есета или партньорски оценки. Рубриците, оценяващи критичното мислене, творчеството и дълбочината на разбирането, могат да осигурят цялостна обратна връзка. Редовните сесии за размисъл, както индивидуални, така и в сътрудничество с колеги, могат да идентифицират успешни стратегии и области за подобрене, като гарантират непрекъснато усъвършенстване на методите на преподаване. Можете да използвате инструментите, предоставени в Модул 4, за да оцените ефективността на техните усилия за обучение по въпросите на изменението на климата и да направите подобрения, основани на данни.

4.5. Аспекти на управлението на проектите на поколенията

Защо дейностите за сплотяване на екипа са толкова важни за обучението между поколенията?

Един от важните аспекти, които допринасят за успеха на инициативите за обучение между поколенията, са дейностите за изграждане на екип. Тези дейности играят решаваща роля за насърчаване на положителните взаимодействия, взаимното разбиране и сътрудничеството между участниците, като по този начин подобряват цялостния опит в обучението. Според изследване на Boström (2014) доверието е от основно значение за ефективната комуникация и учене между поколенията; участието в дейности, които насърчават доверието и другарството, укрепва отношенията между поколенията, създавайки благоприятна среда за обмен на знания.

Освен това дейностите за изграждане на екипи подобряват уменията за комуникация между участниците. Ефективната комуникация е от съществено значение за обучението между поколенията, тъй като улеснява обмена на различни гледни точки и идеи. Дейностите за сплотяване на екипа насърчават активното слушане, съпричастността и ясното изразяване на мислите, което дава възможност на участниците да участват в смислени дискусии и да се учат от гледните точки на другите (Kim et Lee, 2016).

Освен това дейностите за сплотяване на екипа насърчават чувството за принадлежност и общност сред участниците. Инициативите за учене между поколенията често включват лица с различен културен произход и житейски опит. Участието в съвместни дейности засилва чувството за единство и споделена цел. Чрез интерактивните дейности участниците могат да споделят своите уникални умения, опит и културни познания, създавайки богата учебна среда (Rupčić, 2018). Този обмен допринася за цялостното обогатяване на уменията и компетенциите на участниците.

Дейност № 4: Концентрични кръгове

Аспекти и инструменти за управление на проекти

Преминете през административните процедури.

Когато планирате да осъществите проект или дейност между поколенията в официална среда, може да е полезно да обмислите как съответства на местните или националните приоритети (напр. образование за устойчивост, инициативи за рециклиране, приобщаване, съответствие с учебната програма и др.). Можете да се ориентирате в уебсайта на националната образователна система (на национално ниво), а след това и в уебсайта на вашето училище (на местно и/или регионално ниво) за националните и регионалните/местните стратегически приоритети, които ще ви помогнат да интегрирате вашия проект между поколенията като част от официалната учебна програма.

Как да определите целите на S.M.A.R.T. за вашия проект за изменение на климата между поколенията?

За да гарантирате успеха на вашия проект, е много важно ясно да формулирате целта, която възнамерявате да постигнете чрез проекта, като се уверите, че тя е конкретна, измерима, постижима, реалистична и обвързана с времето (S.M.A.R.T.).

СПЕЦИФИЧНА

Целите, които са добре дефинирани, подробни и ясни, имат много по-голям шанс да бъдат постигнати. За да направите една цел конкретна, опитайте се да я свържете с петте "W" въпроса (напр. Какво искам да постигна?).

ИЗМЕРИМА

Целта трябва да е измерима, за да може да се проследява напредъкът и да се установи дали се придържате към курса. От съществено значение е да можете да определите кога успешно сте постигнали целта си (напр. целта ни е да създадем 2 обществени градини).

ПОСТИЖИМА

Целта трябва да представлява предизвикателство и да изисква усилия, без да е прекалено лесна. Тя трябва да е постижима с известна отдаденост от ваша страна, като в идеалния случай ви тласка малко отвъд зоната ви на комфорт. Вземете предвид наличното си време, умения и финансово състояние и преценете дали целта може да бъде постигната в разумни граници. Избягвайте

да си поставяте цели, които са прекалено обезсърчителни или непосилни. Ако целите ви се струват твърде амбициозни, помислете дали да не ги разделите на по-малки етапи или управляеми стъпки.

РЕАЛИСТИЧНА

Целта трябва да бъде реалистично постижима в рамките на определения срок и с ресурсите, с които разполагате.

СВОЕВРЕМЕННО ОГРАНИЧЕНА

Целта трябва да включва както начална, така и крайна дата. Освен това трябва да предвидите достатъчно време за всяка от необходимите стъпки за постигането ѝ (напр. целта ни е да създадем 2 обществени градини през учебната година).

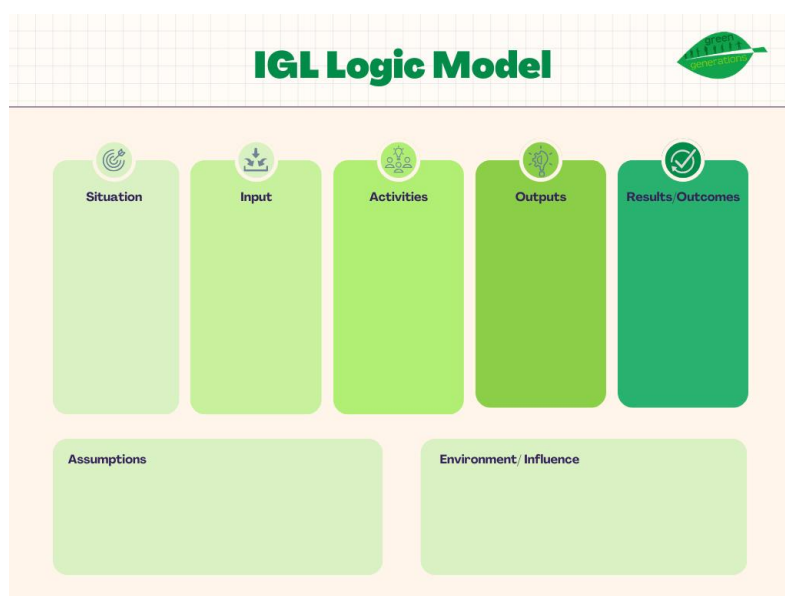
Дейност № 5: Поставяне на учебни цели за постигане на резултатите от обучението!

Разработване на логически модел

Логическият модел е систематично и визуално представяне, което очертава компонентите, връзките и очакваните резултати на дадена програма или проект. Служи като пътна карта, осигуряваща ясен и структуриран начин за планиране, изпълнение и оценка на проект. Като разбива основните елементи на дадена програма, логическият модел помага на участниците да разберат логическата последователност на дейностите и как те водят до желаните резултати. Ето обяснение на основните компоненти на логическия модел (Bressler et al., 2005):

Ситуация:

Ситуацията описва проблемите или нуждите, които вашият проект ще адресира. Ситуацията трябва да е конкретна и да се основава на общ въпрос-проблем, който участниците се стремят да решат. Напр. общността е изправена пред проблем с управлението на

отпадъците. Училището разработва проект за решаване на този проблем. Външни заинтересовани страни (напр. екоактивисти, родители и др.) искат да премахнат проблема с управлението на отпадъците в своята общност.

Ресурси: това са ресурсите, като например финансиране, персонал, оборудване и материали, които се влагат в програмата. Входящите ресурси са основата, върху която се изгражда програмата, като осигуряват необходимата подкрепа за нейните дейности.

Например учители, ученици, външни заинтересовани страни, пространство за срещи и дейности (например училище), ресурси (например за контейнер за рециклиране или компостиране) и др.

Дейности: дейностите представляват конкретните стратегии, интервенции и действия, предприети в рамките на програмата. Те са методите, използвани за превръщането на входящите ресурси в крайни продукти. Дейностите често се организират в категории, като подробно се описват стъпките, предприети за постигане на целите и задачите на програмата.

Например анкети или интервюта с членове на общността, срещи с участниците, създаване на кошче за рециклиране, учебно посещение във фабрика за производство на кошчета за рециклиране и др.

Изходи: резултатите са преките и *непосредствени* резултати от дейностите по програмата. Те могат да бъдат *осезаеми* продукти, услуги или събития, които са създадени в резултат на усилията на програмата. Резултатите дават представа за обхвата на програмата и степента на нейното изпълнение.

Напр. (ресурси) 2 контейнера за рециклиране, поставени в училищната и общинската градина.

Желани резултати: резултатите са промените или ползите, които настъпват в резултат на дейностите на програмата. Те могат да бъдат краткосрочни (незабавни ефекти), междинни (промени, настъпващи с течение на времето) или дългосрочни (крайно въздействие). Резултатите отразяват предвидените цели и задачи на програмата и показват нейната ефективност за постигане на промяна. Например 10 участници, участващи в проекта, членове на общността, които се занимават с рециклиране, и т.н.

Предположения: предположенията са убежденията и/или теорията, които са в основата на решенията за планиране на програмата и осигуряват "логиката" на нашия логически модел, като предоставят аргументи в реалния живот. Те често се състоят от поредица от твърдения "ако - тогава"; например, ако инвестирате определени ресурси, тогава ще можете да проведете планираните дейности.

Например, ако бъдат събрани планираните ресурси, в училищната и общинската градина ще бъдат поставени два контейнера за рециклиране.

Ако участниците в проекта разпространят целите на проекта, повече граждани ще се включат в използването на контейнерите за рециклиране.

Околна среда/влияния: Околната среда/влиянията описват контекста, в който ще се реализира вашата програма. Тя включва и външни фактори, които могат да повлияят на изпълнението, напредъка или ефективността на проекта.

Напр. убежденията на участниците по изследваните теми могат да повлияят на изпълнението на проекта, подкрепата от страна на учителите, графика на учебната програма - необходимост от адаптиране.

Обща продължителност на модула: 10 часа

Среда	напр. лице в лице (напр. в класната стая) виртуална среда (напр. Zoom, Google meet) и онлайн пространства за сътрудничество (напр. Jamboard, Miro, Mural)		
Резултати (4-5 основни)	1) Определение на понятието "учене между поколенията" и значението му в контекста на обучението по въпросите на изменението на климата.2) Разглеждане на стратегиите за ангажиране на различните поколения в действията по климата чрез обучение между поколенията.3) Интегриране на обучението за изменението на климата между поколенията в училищния контекст.4) Нови техники за обединяване на поколенията с цел постигане на въздействие върху изменението на климата.5) Разработване на стратегии за изграждане и поддържане на партньорства между поколенията за ефективни действия в областта на климата.6) Достъп до инструменти за управление на проекти, с които да проектирате и управлявате свои проекти.		
Съдържание	• Въведение в обучението между поколенията и изменението на климата• Ангажиране на различни поколения в действия за климата• Ролята на училището за интегриране на обучението между поколенията в обучението по изменение на климата• Създаване на устойчиви партньорства между поколенията за действия в областта на климата• Аспект на управлението на проектите между поколенията	Продължителност	Продължителност на всяка дейност 1. 60 минути 2. 40 минути 3. 70 минути 4. 20 минути 5. 60 минути
Описание на дейностите	• Хронология на изменението на климата• Противопоставяне на етикетите на поколенията	Вид дейност	• Учение чрез проекти (A7.1, A7.5)• Рефлексивно учене (A7.2)

6. Казуси и научени уроци

1. Проект INVOLEN (Мрежа за насърчаване на екологичното образование чрез доброволческа дейност за опазване на природата и обучение между поколенията)

Организатор и заинтересовани страни	Партньорски държави, участващи в проекта: Гърция, Италия, Унгария, Франция, Словения
Рамка	INVOLEN е проект за насърчаване на обучението между поколенията чрез обучение чрез игри, насочен към доброволци в областта на опазването на природата. Обединява две различни възрастови групи - юноши и възрастни граждани, и насърчава участието им в доброволчески дейности за защита и опазване на европейското екологично наследство. Като обединява две поколения, програмата се опитва да съчетае уменията, опита и знанията на възрастните хора с динамиката, енергията и ентузиазма на младите в полза на защитените територии.
Описание на дейността	Възрастните хора и младежите са изправени пред предизвикателството да работят заедно в групи и да създадат свои собствени мобилни игри, базирани на местни защитени територии и предназначени да насърчават дейностите по опазване на природата и да популяризират културата на активното гражданство. Учебният опит се обогатява чрез "историите", разказвани от възрастните хора за малките тайни на природата, митове, легенди и практики за управление на биоразнообразието от предишни времена, които се събират и използват за образователни цели от младите хора чрез интернет.

Научен урок/приложимост	Споделянето на истории е мощен начин за свързване с другите, предаване на знания и опит, както и за намиране на общи позиции. Разказването на истории, както го наричат в педагогическите термини, е мощна и древна форма на комуникация, която надхвърля границите на културите и поколенията. В своята същност разказването на истории е изкуството да се предава разказ чрез думи, изображения или други средства, за да се ангажират, забавляват и предават идеи. То служи като съд за споделяне на опит, ценности и знания от едно поколение на друго. В контекста на обучението между поколенията разказването на истории се превръща в динамичен инструмент за предаване на мъдрост, традиции и исторически перспективи. Като вплитат информация в завладяващи разкази, разказвачите могат да привлекат вниманието на учащите и да създадат запомнящо се и въздействащо образователно преживяване. При обучението между поколенията разказването на истории улеснява предаването на знания, като включва информацията в контекст, който резонира с аудиторията. Личните и емоционалните елементи на историите правят сложните концепции по-достъпни и по-близки, като помагат за преодоляване на различията между поколенията. Освен това интерактивният характер на разказването на истории насърчава диалога и активното участие, като позволява на учащите да задават въпроси, да споделят собствения си опит и да укрепват връзката между поколенията. Този подход не само улеснява предаването на практически умения и знания, но и насърчава съпричастността, уважението и чувството за приемственост между различните възрастови групи, като допринася за цялостното благосъстояние и сближаване на общностите. По този начин разказването на истории може да бъде използвано за насърчаване на чувството за принадлежност и споделена идентичност, за предаване на знания между по-младите и по-възрастните поколения по отношение на изменението на климата и поведенческите модели през годините. Насърчавайте участниците да споделят истории по конкретни теми - в зависимост от целта на дейността (напр. потребление на енергия, ежедневни навици, транспорт и т.н.), и ги поканете да разсъждават върху общите черти и различията.

Ресурси	https://involeneuropeancompetition.wordpress.com/involen/

2. [По-зелени заедно, по-зелени за нашата планета](#)

Организатор и заинтересовани страни	България
Рамка	Инициативата "По-зелени заедно, по-зелени за нашата планета", която се провежда в България, повишава съзнанието на учениците за предизвиканите от човека екологични проблеми и техните трайни последици за Земята. Чрез възпитаване на чувство за отговорност учениците се насърчават да допринасят активно за създаването на чист и сигурен свят за идните поколения. Участващите училища са се превърнали в екологично осъзнати институции, прилагащи екологосъобразни политики и практики. Проектът се стреми да послужи като модел за българските общности, вдъхновявайки и други образователни институции да възприемат екологични мерки. Връзката на инициативата с изменението на климата и устойчивото развитие се вижда от нейните пет основни теми: "Водата е живот", "Поддържане на чиста околна среда", "Глобално затопляне и устойчиво развитие", "Предприемане на действия за по-чисто бъдеще". Проектът ангажира предимно учениците, като ги включва във всеки етап - от подготовката до обмена и дейностите. Целевата група включва 1000 ученици на възраст 14-16 години, които са с различен произход, способности, религия и професионална подготовка. Подгрупа от 100 ученици участва активно в обмена. И накрая, проектът включва различни външни заинтересовани страни, включително ученици от професионалното образование и обучение, учители, неправителствени организации и местни общини.
Описание на дейността	За да се подготвят за обмена, учениците проведоха проучвания, интервюта и разговори с местните власти и НПО. Обменът включваше презентации и дейности, създадени от учениците, което насърчаваше самостоятелността, креативността и аналитичното мислене. Проектът набляга на межкултурната компетентност, комуникацията и социалните умения, като

	насърчава социалното приобщаване и насърчава учениците да се ангажират активно в своите общности. Освен това учителите се възползват от професионално развитие чрез общуване и споделяне на практики с европейски колеги, като подобряват своите методики на преподаване.
Научен урок/приложимост	Как бяха включени външните заинтересовани страни? <i>Семинар за картографиране на заинтересованите страни</i> Учителите организираха семинар за съвместно проектиране със своите ученици, за да очертаят всички заинтересовани страни, участващи в инициативата, въз основа на вече избраната от тях тема. По-конкретно, създадоха визуална карта на заинтересованите страни, в която посочиха техните роли, интереси и нива на влияние. Това упражнение помага за разбирането на мрежата и идентифицирането на ключовите играчи. <i>Срещи за обмен на знания и семинари за съвместно проектиране със заинтересованите страни</i> Учителите насърчават неправителствените организации, обучаващите се в професионалното образование и обучение и представителите на местните общини да споделят най-добри практики, учебни ресурси и иновативни методи, свързани с образованието по въпросите на изменението на климата, и по-специално с темата на тяхната инициатива. Мозъчната атака и насърчаването на активното участие гарантират, че се отчитат различни гледни точки и опит. Тези сесии подобриха уменията на учителите и обогатиха опита им в класната стая. <i>Анкети и интервюта, провеждани от учениците</i> Учениците проведоха анкети и интервюта в общността, за да съберат мнения и опасения, свързани с проблемите на околната среда. Чрез анализ на данните за идентифициране на общи теми и интереси, фокусните области на инициативата бяха ръководени от нуждите на общността, като по този начин се насърчи нейното участие в проекта. Имайте предвид, че колкото проектът е насочен към нуждите на участниците, толкова и тяхното участие ще бъде по-активно.
Ресурси	https://www.planetfriendlyschools.eu/projects/greener-together-greener-for-our-planet

7. Кутия с инструменти (работни листове)

Дейност № 1: Хронология на изменението на климата

Заглавие на работния лист	Хронология на изменението на климата	Код на работния лист	7.1
Вид на ресурса	Дейност	Вид обучение	Самостоятелно, индивидуално и проектно обучение
Продължителност (в минути)	60 минути	Резултати от обучението	След завършване на обучението обучаемите ще могат да: 1. разбират ключови понятия, причините и последиците, предизвикателствата и глобалната/системната визия, свързани с изменението на климата. 2. разбират и тълкуват причините и последиците от събитията, свързани с изменението на климата.
Цели	Целта на тази дейност е да запознае учителите с концепцията за изменението на климата, както и с отношенията между "причините и последиците" от събитията, свързани с изменението на климата.		
Необходими материали	● Разпечатан график на значими събития, свързани с изменението на климата (за офлайн изпълнение)● Онлайн (свободно достъпни) инструменти за създаване на графици (за онлайн изпълнение)		
Инструкции стъпка по стъпка	<u>Стъпка 1:</u> Прочетете отново раздел 4.1. със заглавие "Причини и последици от изменението на климата". <u>Стъпка 2:</u> Въз основа на придобитите знания потърсете в интернет свободно достъпни изображения, които изобразяват събития, свързани с изменението на климата. Предложени сайтове със свободно достъпни изображения: - Unsplash- Pixabay- Pexels- Freemages- iStock <u>Стъпка 3:</u> За офлайн изпълнение разпечатайте шаблона на графика и изображенията, които сте намерили в интернет.		

	За онлайн изпълнение, влезте в някой от свободно достъпните онлайн инструменти (както са включени в тази статия) за създаване на графици с образователна цел. <u>Стъпка 4:</u> Свържете фактите въз основа на връзката "причина-следствие". Много от предложените инструменти предоставят и възможност за добавяне на текст до всяко изображение. Вземете го предвид при създаването на времева линия, която може да бъде предоставена и на вашите ученици като образователен ресурс. Забележка! Моля, вземете предвид екологичния отпечатък от печатането на материали и изберете онлайн изпълнение, ако е възможно.

Дейност № 2: Противопоставяне на етикетите на поколенията!

Заглавие на работния лист	Противопоставяне на етикетите на поколенията!	Код на работния лист	7.2
Вид на ресурса	Дейност	Вид обучение	Самостоятелно насочване, индивидуално/групово
Продължителност (в минути)	40 минути	Резултати от обучението	След завършване на обучението обучаемите ще могат да: 1. разберат как етикетите на поколенията влияят на обучението между тях.2. проучват различни фактори (напр. култура, пол, социално-икономически произход), които трябва да се вземат предвид при обучението между поколенията.3. прилагат инструмента "карта на емпатията", за развитие на приликите между различните поколения.
Цели	Целта на тази дейност е да даде възможност на учителите да разберат и да се противопоставят на етикетите на поколенията, за да улеснят обучението между поколенията, основано на общи основания, а не на различия.		

Необходими материали	• Достъп до интернет за търсене на блогове, статии или онлайн ресурси.• Работни листове по образец (предоставени по-долу)
Инструкции стъпка по стъпка	<u>Стъпка 1: Създаване на група</u> Разделете участниците на малки групи, като се погрижите във всяка група да има представители на различни възрастови групи. Насърчавайте разнообразното представителство на различни поколения, като например бейби бумъри, поколение X, милениали и поколение Z. <u>Стъпка 2: Създаване на карта на емпатията</u> Предоставете на всяка група по един голям лист хартия и маркери. Помолете ги да създадат карта на емпатията за представителен човек от своята група. Картата на емпатията трябва да включва следните раздели (като пример ще използваме темата за отношението към изменението на климата): • Кажете: Как човекът говори за изменението на климата? Включете директни цитати на думите, които използва.• Вижте: Какво вижда човекът във връзка с изменението на климата? Включете изображения, събития и ситуации.• Чуйте: Какво чуват за изменението на климата? Включете разговори, медийно отразяване и дискусии.• Помислете: Какви са техните мисли, опасения и убеждения относно изменението на климата? Включете притеснения, надежди и погрешни схващания.• Усещане: Какви емоции изпитват по отношение на изменението на климата? Включете страхове, разочарования и мотиви. <u>Стъпка 3: Споделяне и обсъждане</u> След като групите завършат своите карти на съпричастност, насърчете всяка група да представи своите открития пред широката аудитория. Обсъдете общите черти и различията, наблюдавани при различните поколения. Идентифицирайте общите опасения, стремежи и мотиви, свързани с изменението на климата. <u>Стъпка 4: Определяне на общи позиции</u> Улеснете дискусията, за да откриете общото между поколенията. Насърчете участниците да разработят идеи за проекта за обучение между поколенията въз основа на тези общи проблеми и интереси. Подчертайте значението на приобщаването и сътрудничеството при разработването на проекта. <u>Стъпка 5: Мозъчна атака по проекта</u> В по-малки групи или като цяло насърчете участниците да разработят идеи за проекти, които да използват установените общи черти. Обсъдете

	потенциални дейности, семинари или съвместни инициативи, които се занимават с изменението на климата и същевременно преодоляват различията между поколенията. Подчертайте силните страни на всяко поколение и как то може да допринесе за проекта.

Дейност № 3: Обединяване на поколенията за действия в областта на климата чрез семинари за съвместно проектиране!

Заглавие на работния лист	Обединяване на поколенията за действия в областта на климата чрез семинари за съвместно проектиране!	Код на работния лист	7.3
Вид на ресурса	Мозъчна атака и съвместно проектиране	Вид обучение	Учене в сътрудничество, мозъчна атака, рефлексивно учене
Продължителност (в минути)	70 минути	Резултати от обучението	След завършване на този раздел обучаемите ще могат да: 1. Управляват очакванията на участниците относно обучението между поколенията.
Цели	Целта на тази сесия е да предостави на учителите стратегии за преодоляване на предизвикателствата на сътрудничеството между поколенията чрез управление на очакванията на участниците.		
Необходими материали	● хартия, маркери (за офлайн изпълнение)● флипчарт/бяла дъска● Padlet (за онлайн изпълнение)● достъп до интернет		
Инструкции стъпка по стъпка	<u>Стъпка 1: Въведение (10 минути)</u> Започнете сесията, като обясните колко е важно да се управляват очакванията в проектите за съвместно обучение. Подчертайте ползите от наличието на различен произход и гледни точки на участниците в групата. Подчертайте ползите от ялната комуникация и разбирането на очакванията на другите. <u>Стъпка 2: Мозъчна атака за очакванията (10 минути)</u>		

Осигурете на всеки участник самозалепващи се листчета и химикалки. Помолете ги да запишат очакванията си за проекта за обучение между поколенията. Тези очаквания могат да включват това, което се надяват да научат, предпочитаните от тях стилове на общуване, техните роли и отговорности, както и всички притеснения, които биха могли да имат. Насърчавайте участниците да бъдат конкретни и кратки.   В случай, че искате да развиете цифровата грамотност на участниците, можете да използвате Padlet, за да проведете мозъчна атака на виртуална дъска.   <u>Стъпка 3: Групово обсъждане и категоризиране (20 минути)</u>   Помолете участниците да споделят своите очаквания в малки групи. Всяка група може да категоризира очакванията в общи теми, като например цели на обучението, предпочитания за комуникация, резултати от проекта и работа в екип. Улеснете дискусията във всяка група, като насърчите участниците да обсъдят приликите и разликите в очакванията си.   <u>Стъпка 4: Създаване на колективен трудов договор (20 минути)</u>   Съберете се отново като цяла група и обсъдете категоризираните очаквания от всяка малка група. Улеснете процеса на сътрудничество за създаване на колективно споразумение, което очертава споделените очаквания за проекта за обучение между поколенията. Запишете договорените очаквания на флипчарт или бяла дъска. Насърчавайте участниците да задават въпроси и да търсят разяснения, за да сте сигурни, че всички са на една и съща страница.   <u>Стъпка 5: Размисъл и ангажиране (10 минути)</u>   Помолете участниците да размишляват върху колективния трудов договор и неговото значение. Насърчете ги да се ангажират да спазват и зачитат общите очаквания през целия период на проекта. Участниците могат да изразят своя ангажимент, като напишат кратко изявление или подпишат колективния трудов договор.

Дейност № 4: Концентрични кръгове

Заглавие на работния лист	Концентрични кръгове	Код на работния лист	7.4
Вид на ресурса	Дейност за сплотяване на екипа	Вид обучение	Учене в сътрудничество
Продължителност (в минути)	20 минути	Резултати обучението	от След завършване на този раздел обучаемите ще могат да: 1. украсят връзката и разбирането между по-

			младите и по-възрастните хора. 2. Повишат осведомеността и уважението на участниците към опита на другите.
Цели	По време на тази интерактивна сесия участници от различни възрасти участват в поредица от кратки индивидуални дискусии, които им дават възможност да споделят своя опит и емоции по различни теми. Основната цел е да се установят връзки между млади и по-възрастни хора, като се насърчи взаимното разбиране и оценяване на житейския път на всеки от тях.		
Необходими материали	Не се изискват материали.		
Инструкции стъпка по стъпка	<u>Стъпка 1:</u> Подредете столовете в два концентрични кръга, като вътрешният кръг е обърнат към външния. <u>Стъпка 2:</u> Наредете на по-възрастната половина от участниците да заемат вътрешния кръг, а по-младата половина да заеме местата си във външния кръг с лице към партньорите си (или обратното). Уверете се, че всеки участник има партньор. <u>Стъпка 3:</u> Задайте въпрос на всяка двойка за обсъждане. Отделете кратък период от време (обикновено 3-4 минути), в който всеки партньор да сподели мислите си. След това подканете по-младите или по-възрастните участници да се преместят с едно място надясно, като по този начин всеки ще има нов партньор. Въведете нов въпрос за обсъждане. Повторете този процес за минимум четири кръга. <u>Примерни подкани за дискусия</u> ➤ Кои аспекти от културния ви произход ви изпълват с гордост?➤ За кои теми най-много искате да научите от хора от различни възрастови групи?➤ Помислете за най-ценния урок, който ви е дал някой от възрастните хора.➤ Споделете любимия си спомен от детството.➤ Обсъдете предпочитанията от вас музикален жанр и значението му в живота ви. Как се чувствате в общността, в която живеете?		

Дейност № 5: Поставяне на учебни цели за постигане на резултатите от обучението!

Заглавие на работния лист	Определяне на учебни цели за постигане на резултатите от обучението!	Код на работния лист	7.5		
Вид на ресурса	Материали за четене и дейности	Вид обучение	Самостоятелно, индивидуално/групово, проектно обучение		
Продължителност (в минути)	60 минути	Резултати от обучението	След завършване на този раздел обучаемите ще могат да: 1. Определят целите на обучението по S.M.A.R.T за проект между поколенията, насочен към обучението за изменението на климата		
Цели	Целта на тази сесия е да се разработи план за действие S.M.A.R.T за съгласуване на изграждането на капацитет в областта на изменението на климата с проектите, свързани с поколенията.				
Необходими материали	• Тетер или цифров документ за водене на бележки и планиране.• Достъп до интернет за търсене на ресурси за обучение по въпросите на изменението на климата (книги, блогове, статии, уебсайтове).• Бележник и маркери, химикалки (за офлайн изпълнение).				
Инструкции стъпка по стъпка	<u>Стъпка 1:</u> Ясно формулирайте целта или задачата, която възнамерявате да постигнете чрез вашия проект за изменение на климата между поколенията, като се уверите, че тя е конкретна, измерима, постижима, реалистична и обвързана със срокове (S.M.A.R.T.). Определете учебните предмети, които могат да подпомогнат проекта за промяна на климата между поколенията. <u>Стъпка 2:</u> Използвайте следния шаблон за план за действие за постигане на целите S.M.A.R.T, за да подредите стъпките, да определите приоритетите и да следите напредъка към целта си. Изгледете още шаблони на планове за действие, които могат да се редактират и отпечатват, за да си помогнете при създаването на плана за действие, като следвате връзката. <table border="1"><tr><td>Първоначална цел</td><td>Определете целта си (напр. Какви резултати от обучението искам да постигна? Напр: да се сведе до минимум разхищението на храна в училищната общност)</td></tr></table>			Първоначална цел	Определете целта си (напр. Какви резултати от обучението искам да постигна? Напр: да се сведе до минимум разхищението на храна в училищната общност)
Първоначална цел	Определете целта си (напр. Какви резултати от обучението искам да постигна? Напр: да се сведе до минимум разхищението на храна в училищната общност)				

S Специфична	Вашата цел трябва да бъде добре дефинирана, подробна и ясна (напр. насочете се към конкретни действия, които да бъдат предприети за минимизиране на хранителните отпадъци в училищната общност, като компостиране, обществени градини и т.н.).	
M Измерима	Измерима ли е целта ви (както в качествено, така и в количествено отношение)? Трябва да можете да определите кога сте постигнали целта си.	
A Постижима	Можете ли да постигнете целта, като вземете предвид наличното си време, умения и финансови ресурси? Определете ресурсите, необходими за ефективното изпълнение на всяка стъпка, включително инструменти, оборудване и персонал (например: градина в рамките на училището, култури, оборудване за компостиране, участие на други колеги и т.н.).	
R Реалистична	Възможно ли е целта ви да бъде реалистично постигната в рамките на дадения срок и с наличните ресурси?	
T Навременна	Определете начална и крайна дата на целта си. Определете срокове за всяка стъпка и поставете общ график за постигане на целта (напр. един семестър, една учебна година). Начална дата: _____ Крайна дата: _____	
	Преразгледайте целта си въз основа на отговорите на горните въпроси.	

	Цел	

8. Библиография

Anderson, A. (2012). Climate change education for mitigation and adaptation. *Journal of Education for Sustainable Development*, 6(2), 191-206.

Boström, A. K. (2014). Intergenerational learning and social capital. In *Learning across generations in Europe: Contemporary issues in older adult education* (pp. 191-201). Brill.

Bressler, J., Henkin, N. Z., & Adler, M. (2005). *Connecting Generations, Strengthening Communities: A Toolkit for Intergenerational Program Planners: Handbook*. Philadelphia, PA: Temple University Center for Intergenerational Learning.

Erasmus+ project: *Enhancing lifelong learning through intergenerational learning*. (2023). Co-funded by EU. Available at: https://uni-foundation.eu/uploads/2023/E+60_Enhancing%20lifelong%20learning%20through%20intergenerational%20learning.pdf

Erasmus+ project: *Planet Friendly Schools* (n.d). Co-funded by EU. Available at: <https://www.planetfriendlyschools.eu/project-partners>

Generations Working Together (2013). *Generations Working Together: Learning Through Intergenerational Practice*. Available at: <https://generationsworkingtogether.org/downloads/5252d276ca45a-GWT%20brochure%20FINAL.pdf>

Gibbons, S. (2018). Empathy Mapping: The First Step in Design Thinking. Available at: <https://www.nngroup.com/articles/empathy-mapping/>

Homan, A. C. (2019). Dealing with diversity in workgroups: Preventing problems and promoting potential. *Social and Personality Psychology Compass*, 13(5)

Intergenerational Activities Sourcebook (n.d). PennState College of Agricultural Sciences. Available at: [file:///C:/Users/USER/Downloads/IG%20Activities%20Sourcebook-2022~1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/IG%20Activities%20Sourcebook-2022~1%20(1).pdf)

Kaplan, M. (1994). *Side by side: Exploring your neighborhood through intergenerational activities*. San Francisco: MIG Communications.

Kaplan, M. S. (2001). *School-based intergenerational programs*. Hamburg,, Germany: UNESCO Institute for Education.

Kim, S. J., & Lee, N. (2016, June). Team building for collaborative learning environment in construction education. In *2016 ASEE Annual Conference & Exposition*.

Li, Y., Gong, Y., Burmeister, A., Wang, M., Alterman, V., Alonso, A., & Robinson, S. (2021). Leveraging age diversity for organizational performance: An intellectual capital perspective. *Journal of Applied Psychology, 106*(1), 71–91.

Nye, S., & Williams, J. (2022). Teaching classroom expectations through cooperative learning activities. *Strategies, 35*(1), 3-9.

Radzi, S. N. F., Osman, K., & Mohd Said, M. N. (2022). Progressing towards global citizenship and a sustainable nation: Pillars of climate change education and actions. *Sustainability, 14*(9), 5163.

Reeves, T. C., & Oh, E. (2008). *Generational differences. Handbook of research on educational communications and technology, 295-303.*

Rupčić, N. (2018). Intergenerational learning and knowledge transfer—challenges and opportunities. *The Learning Organization, 25*(2), 135-142.

Salas, E., Reyes, D. L., & McDaniel, S. H. (2018). The science of teamwork: Progress, reflections, and the road ahead. *American Psychologist, 73*(4), 593–600.

Sandri, O. J. (2013). Exploring the role and value of creativity in education for sustainability. *Environmental Education Research, 19*(6), 765-778.

Shepardson, D. P., Roychoudhury, A., & Hirsch, A. S. (2017). *Teaching and learning about climate change.* London: Routledge.

Sterling, S., Glasser, H., Rieckmann, M., & Warwick, P. (2017). Chapter 10 “More than scaling up”: a critical and practical inquiry into operationalizing sustainability competencies. In *Envisioning futures for environmental and sustainability education* (pp. 681-700). Wageningen Academic Publishers.

Stevenson, R. B., Nicholls, J., & Whitehouse, H. (2017). What is climate change education?. *Curriculum Perspectives, 37*, 67-71.

Thomas Isaac (2019). Climate Change Education | TEDxSouthFayetteHS. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=gYfDAly0-So>

Twenge, J. M. (2017). *Generation Me: Why Today's Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled--And More Miserable Than Ever Before.* Tantor Media.

United Nations (U.N) (n.d). What is Climate Change? Available at: <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

United Nations (U.N) (n.d). Causes and Effects of Climate Change. Available at: <https://www.un.org/en/climatechange/science/causes-effects-climate-change>

Vaughtner, P. (2016). *Climate Change Education: From critical thinking to critical action.*

Зелени поколения: справяне с изменението на климата чрез обучение между поколенията

Съфинансирано от
Европейския съюз

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техниките автори и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). За тях не носи отговорност нито Европейският съюз, нито EACEA.
номер на проекта: 2022-1-FR01-KA220-SCH-000086962

